

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Säilävaara, Jenny

Title: Nykyäitiys prekaarissa (työ)elämässä

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © 2021 Kulttuurintutkimus

Rights: CC BY-NC-ND 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Please cite the original version:

Säilävaara, J. (2021). Nykyäitiys prekaarissa (työ)elämässä. Kulttuurintutkimus, 38(2-3), 116-118.
<https://journal.fi/kulttuurintutkimus/article/view/110807>

näe keskusteltavan nykyisten aivotutkimuksen inspiroimien tehostamisoppien yhteydessä. Eriarvoisuuksista vaikeneminen ei tarkoita, etteikö niitä edelleen olisi.

Teos pistää ajattelemaan myös sukupuolta ja luokkaa neurorationalisoinnin projektissa. Normaali työntekijä oli maskuliininen ja kova teollisuustyömies (vastakohtanaan ylitunteellinen nainen), neurorationalisointi työväen tehokkuuden optimointia ja Teollisuuden työnjohto-opiston kurssit miesten tiedettä miehille. Nykyisten työn tehostamisoppien kohteena on kuitenkin yleensä (näennäisesti) sukupuolineutraali keskiluokkainen tietotyöntekijä. Lukija jääkin pohtimaan, mitä tämä merkitsee ”vanhojen” ja ”uusien” oppien vertailulle.

Mannevuotootea liiallisten kytkentöjen tekemisen olevan riski, jonka nykyisyyden historian tutkija ottaa. Teoksessa hahmotellut jatkumot yksilöä vastuullistavista tehostamisopeista esimerkiksi 2010-luvun työttömien aktivointipolitiikkaan ja 2020-luvun resilienssi- ja valmennuksiin kuvautuvat paikoin melko suoraviivaisina ajatellen, mitä työelämälle eri konteksteissaan on ajan saatossa tapahtunut. Eri aikakausien tehostamisoppien vaikuttaa sen sijaan kyllä yhdistävän usko ja luottamus tieteelliseen tietoon sekä mieltymys mitattaviin ob-

jektiviisiin faktoihin. Työntekijän miinus on ollut eri aikoina mittaamisen ja psykologisoimisen kohteena. Työtehon optimoinnin ympärillä hääriä edelleen liuta asiantuntijoita. Nykyään asiantuntijavaltaa käyttävien sosiaalisten insinöörien verkosto tuntuu kuitenkin olevan työntutkijoita ja -johtajia monenkirjavampi ja löyhemmin sidoksissa valtiollisiin instituutioihin. Työn tehostamisoppeja jaellaan kaupallisilla markkinoilla.

Mannevuotoote esille, että siinä missä sotienjälkeinen ihannetyöntekijä oli tavallinen keskiverto, nykyään tavoitellaan huippusuoritusta (pätenee tiettyihin töihin). Kansakunnan kukoistuksen tavoittelusta on siirrytty yksilöllisen menestyksen kultivointiin, mutta ei kokonaan. Nykyajan terveystutkimus saa äänensä kuuluville toisin kuin sotienjälkeinen teollisuustyöntekijä. Teknologian kehittyessä ihmiskoneita mitataan ja korjataan eri tavoin kuin ennen. Menneen ja nykyisen välisten kytkentöjen ja murtumien jatkoanalyysit edellyttänevät esimerkiksi sukupuolen ja luokan, työn eri muotojen ja kontekstien sekä digitalisaation mahdollistamien uusien mittaamisen ja hallinnan tapojen tarkastelua.

Ihmiskone töissä on suositeltavaa luettavaa kulttuurintutkijoille ja yhteiskuntatieteilijöille alasta riippumatta. Se sopii kaikille sotienjälkeisen Suomen aa-

te- ja kulttuurihistoriasta kiinnostuneille. Populaarinakin tekstinä avautuvan teoksen soisi kuluvan myös tutkijoita laajemmin lukijakunnan käsissä. Se tarjoaa esimerkiksi työterveyspsykologeille ja työhyvinvointivalmentajille ammatillisen itsereflektion aineksia.

Maija Korhonen

Kirjoittaja on psykologian yliopistonlehtori ja tutkija Itä-Suomen yliopistossa, jonka kiinnostuksen kohteita ovat muun muassa kriittinen (mielen)terveystutkimus työelämän kontekstissa sekä hallinnan tutkimus. Hän on tutkinut esimerkiksi työuupumuksen ja masennuksen suhdetta työn ja terveyden moraalisiin järjestyksiin.

Nykyäitiys prekaarissa (työ)elämässä

Prekaari äitiys: Kertomuksia palkkatyön reunamilta. Lilli Aini Rokkonen. Itä-Suomen yliopisto 2020. 324 s.

Lilli Aini Rokkosen yhteiskuntapolitiikan väitöskirja *Prekaari äitiys: Kertomuksia palkkatyön reunamilta* käsittelee nykyäitiyden ja -työelämän intensiivisyyttä ja haurautta. Tutkimuksessa on käytetty solidaarisen syvähaastattelun avulla kerättyä haastatteluaineistoa, jossa 13 alle kouluikäisen lapsen äitiä on

kutsuttu kertomaan niistä ratkaisui-
pakoista ja valinnoista, joita he ovat teh-
neet *vakaan palkkatyön reunamilla*, ku-
ten Rokkonen heidän asemaansa kuvaa.

Työn ja perheen yhteensovittami-
nen on hyvin paljon tutkittu aihe monil-
la tieteenaloilla. Rokkonen perustelee
aihevalintaansa pyrkimyksellä tavoit-
taa uutta erityisesti työelämän muutos-
ta ja nykyäitiyttä tarkasteltaessa. Rok-
kosen käyttämän laajan prekarisaatio-
teesin mukaan prekarisaatio on laajen-
tunut tarkoittamaan pelkän työn sijaan
koko elämää ja sen vaikutukset osuvat
meihin kaikkiin, toki toisiin enemmän
kuin toisiin.

Rikas aineisto haastattelemalla

Tutkimuksen juuret ovat sekä feminis-
tisen tutkimuksen että yhteiskunta-
politiikan kentillä. Feminististä puol-
ta edustavat työssä esimerkiksi haastat-
telujen päämäärä antaa tilaa äitien ko-
kemusten kuvauksille. Rokkonen poh-
tiikin ansiokkaasti haastattelua meto-
dina ja tutkijan roolia siinä, erityisesti
tutkijanaisten ja luottamuksellisuuden
ja hierarkioiden näkökulmasta. Hän
nimittää itseään vertaiseksi kuuntelijaksi
ja keskustelukumppaniksi, mutta ei epä-
röi pohtia myös tästä mahdollisesti seu-
raavia haasteita, kuten sitä, että haasta-
teltava voi ikään kuin ”paljastaa liikaa”.

Yhteiskuntapoliittisiin aiheisiin, kuten
naisystävälliseen hyvinvointivaltioon –
tai sen murenemiseen – otetaan työssä
myös kantaa muistuttamalla lapsiperhei-
siin kohdistuneista leikkauksista ja näi-
den leikkausten vaikutuksista erityises-
ti naisiin.

Rokkonen asettaa tutkimuskysy-
myksekseen ”mikä tekee nykyäitydes-
tä prekaaria”. Itse analyysi on jaettu ala-
kysymysten avulla osiin. Yksinkertais-
taen kuvattuna ensin käsitellään äityt-
tä, sitten työtä ja lopuksi äityttä ja työtä
yhdessä, vaikka toki teemat kietoutuvat
yhteen läpi tekstin. Tutkija kertoo käyt-
täneensä analyysin tukena myös kirjoit-
tamaansa kenttäpäiväkirjaa ja valikoituja
mediaotteita, jotka käsittelevät tutkitta-
vaa aihepiiriä. Mediassa esillä olevat tee-
mat nousivatkin haastatteluissa esiin, ja
Rokkonen kertoo pyrkivänsä osoitta-
maan, että lopulta ”yksityisinä pidetyt
ja koetut tunteet eivät ole ainutkertaisia,
vaan jaettua kokemusta” (s. 102).

Intensiivinen äitiys – haurastuva työ

Äidiksi tulemisesta ja äitinä olemisesta
kerrottiin Rokkosen mukaan haastatte-
luissa monipuolisesti. Hän on valinnut
narratiivisen analyysinsä tueksi intensii-
visen äitiyden mallitarinan, jota äidit se-
kä toistivat että haastoivat, osin myös iro-
nian keinoin. Äitien arki piirtyy muuttu-

vana mosaiikkina, jonka osia ovat var-
haiskasvatuspalveluiden sijaan esimer-
kiksi isovanhemmat, joiden apuun äidit
turvaavat lapsen hoidon järjestymisek-
si. Lasten isät olivat monissa kuvauksissa
ikään kuin yksi vastuu lisää: naisten odo-
tettiin tukevan ja antavan tilaa isyydelle,
mutta he olivat silti itse päävastuussa lap-
sesta ja arjesta.

Haurastuvan työn analyysissa Rok-
konen nostaa esiin naisten kokemukset
suhteessa *prekaariin maailmaan*, kuten
hän itse tilannetta kuvaa. Luvussa kä-
sitellään monipuolisesti haastatteluis-
sa nousseita teemoja opiskelusta uuden
työn vaatimuksiin luovien alojen, yrittä-
jyyden ja hoivatyön konteksteissa. Han-
kaluudet ja konfliktit ovat saaneet oman
alalukunsa ja esimerkiksi uupumuksen
ja masennuksen nais erityisyyttä pohdi-
taan useamman sivun verran.

Ennustamattomuus sekä äitydessä
että työssä vaikuttaa olevan osalle nai-
sia itsestään selvää. Äidiksi tuloa ei voi
määräänsä enempää suunnitella. Työn
osalta ennustamattomuus on asia, jo-
ka konkretisoituu esimerkiksi huma-
nistisen koulutuksen tai kulttuurialan
myötä. Elämisen rytmin muutokset,
kun työ ei ole säännöllistä ja varhais-
kasvatuspalvelut eivät esimerkiksi tai-
vu muuttuviin tarpeisiin, luovat tutki-
muksen mukaan äideille useita haasteita
arjessa. Kyse on myös työn ja kodin ra-

jojen hälvemisestä, kun töitä tehdään lasten tarpeiden ehdoilla. Toisaalta yksi haastateltava kertoo myös töiden menevän *siinä sivussa*, kuten lasten kasvatukseen ehkä useammin viitataan. Kun puhumme äitiydestä tai työstä, olemme tottuneet kulttuurisiin mallitarinoihin. Rokkonen haluaa kuitenkin muistuttaa, että tarinoita on monia. Tässä hän onnistuu, vaikka aineisto on määrällisesti suppea.

Uusi normaali myös työelämässä?

Tutkimus haluaa nostaa esiin epätyypillisten työsuhteiden muotoja, jotka jäävät usein tilastollisessa analyysissä pimentoon. Nämä silputtoiden tuomat pätkittäiset työllistymiset ovat naisten arkea, toisilla vähemmän ja toisilla enemmän. Oman lisänsä tuo intensiivisen äitiyden odotus kaikkensa lapsen eteen tekevästä äidistä, jonka äidit tunnistavat hyvin, mutta jota he myös haastavat esimerkiksi äitiyteen kohdistuvien odotusten suhteen. Suomessa ollaan historiallisesti tottuneempia kotiäitien sijaan (kokoaikaisesti) töissä käyviin äiteihin, jolloin äitien tavat toteuttaa äitiyytään ovat laiveammat, kuin kotiäitiyttä ihannoivassa kulttuurissa.

Kaiken kaikkiaan *Prekaari äitiys: Kertomuksia palkkatyön reunamilta* on selkeästi kirjoitettu, joskin melko monia

tulokulmia sisältävä teos. Kirjasta voi lukea myös oman mielenkiinnon mukaan vain osia, koska luvut toimivat mielestäni myös omillaan. Toistoa on jonkin verran, joten lukija ei kadota punaista lankaa, vaikka silmäilisi joitakin osioita kevyemmin. Suosittelen kirjaa lämpimästi kaikille työelämästä ja äitiydestä, mutta myös ihmislähtöisestä analyysistä ja haastattelusta metodina kiinnostuneille.

Jenny Säilävaara

Kirjoittaja työskentelee projektitutkijana Jyväskylän yliopistossa. Hänen väitöskirjansa (2021) käsitteli äitien kokemuksia pitkäkestoisesta imetyksestä.

Onko huonon johtamisen pandemia työelämässä sukupuolittunut?

Miksi niin monesta epäpätevästä miehestä tulee johtaja? Ja miten korjata tämä? Tomas Chamorro-Premuzic. Suom. Tatu Henttonen. Vastapaino 2021. 179 s.

Tomas Chamorro-Premuzicin teoksen keskiössä on johtaminen ja sukupuoli. Miksi huonoa johtajuutta on ja miksi huonot johtajat ovat useimmiten miehiä? Vähenisikö huono johtaminen, jos

johtajina olisi enemmän naisia?

Tomas Chamorro-Premuzic työskentelee työpsykologian professorina. Hänen kiinnostuksenkohteensa ovat tutkimuksellisesti liittyneet persoonallisuuteen ja johtamistyön tuloksellisuuteen. Kirjoittaja on kansainvälisesti tunnustettu johtamisen kehittämisen ja henkilöstöjohtamisen analytiikan asiantuntija. Kontekstuaalisesti kirja sijoittuu Yhdysvaltoihin ja se pohjautuu vuonna 2013 *Harvard Business Review* -lehdessä ilmestyneeseen artikkeliin.

Chamorro-Premuzicin perustavanlaatuinen lähtökohta on, että huonoja johtajia ja huonoa johtamista on liikaa. Kirjassa väitetään, että 75 prosenttia irtisanoutuneista työntekijöistä on eronnut lähijohtajansa takia ja että 65 prosenttia työntekijöistä haluaa enemmän uuden lähijohtajan kuin palkankorotuksen. Huono johtaminen esitetään kirjassa epidemian kaltaisena ongelmana. Kirjassa on oivaltavia esimerkkejä organisaatioiden arjesta ja sukupuolittuneista johtamiskäytännöistä kuten esimerkiksi johtajien rekrytoinneista. Kirjoittaja identifioi myös klassisen tarinan miehen uralla etenemisestä. Kuvitteellinen Stuart etenee johtotehtäviin ongelmitta. Stuart pitää itsestään kovaa meteeliä ja osaa erinomaisesti rakentaa ja hallita omaa mainettaan. Itse työstä tai johtamisesta hän kuitenkin suoriutuu keskin-